

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, II-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic Resource Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING LIKVIDLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI.....	10
Bauyetdinov M.J.	

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING LIKVIDLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI

Bauyetdinov M.J.

TDIU professori, i.f.d.

ORCID: 0000-0002-1383-8334

E-mail: m.bauetdinov@tsue.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidliligini ta'minlash masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqot jarayonida xo'jalik yurituvchi subyektlar likvidliligiga oid iqtisodchi olimlarning ilmiy qarashlari o'rganildi hamda O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidlilik holati tahlil qilindi. O'tkazilgan tahlillar natijasida likvidlilikni yanada mustahkamlashga qaratilgan ilmiy xulosalar va amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: xo'jalik yurituvchi subyektlar, moliyaviy barqarorlik, likvidlilik, balans likvidliligi, aktivlar likvidliligi, to'lovga qobiliyatlilik.

Abstract: This article examines the issues of ensuring the liquidity of economic entities operating in the Republic of Uzbekistan. During the research process, the scientific views of economists on the liquidity of economic entities were studied, and the liquidity position of economic entities operating in Uzbekistan was analyzed. Based on the findings, practical recommendations and well-grounded conclusions aimed at strengthening liquidity management were developed.

Keywords: economic entities, financial stability, liquidity, balance sheet liquidity, asset liquidity, solvency.

Аннотация: В данной статье исследованы вопросы обеспечения ликвидности хозяйствующих субъектов, осуществляющих деятельность в Республике Узбекистан. В ходе исследования были изучены научные взгляды экономистов на вопросы ликвидности хозяйствующих субъектов, а также проведён анализ состояния ликвидности хозяйствующих субъектов, функционирующих в Узбекистане. По результатам исследования разработаны обоснованные выводы и практические рекомендации, направленные на укрепление уровня ликвидности и финансовой устойчивости субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: хозяйствующие субъекты, финансовая устойчивость, ликвидность, ликвидность баланса, ликвидность активов, платежеспособность.

KIRISH

O'zbekistonda xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidliligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasida milliy iqtisodiyot barqarorligini mustahkamlash, yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirish, sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini 1,4 baravarga ko'paytirish, investitsiya muhitini yanada takomillashtirish va uning jozibadorligini oshirish, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSh dollari, jumladan, 70 milliard AQSh dollari miqdorida xorijiy investitsiyalarni jalb etish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish hamda xususiy sektorning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [1].

Mazkur ustuvor yo'nalishlarning samarali amalga oshirilishi xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidliligi va moliyaviy barqarorligini yanada mustahkamlash bilan chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, bank kreditlaridan samarali foydalanish ko'lamini kengaytirish, debitor qarzdorlikning aylanish tezligini oshirish, likvid aktivlar va joriy majburiyatlar o'rtasidagi optimal mutanosiblikni ta'minlash orqali joriy likvidlilik darajasini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, pul oqimlari barqarorligini ta'minlash asosida moliyaviy barqarorlik darajasini oshirish, innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqarish jarayonlariga keng joriy etish orqali mahsulot tannarxini optimallashtirish, korxonalar rentabelligini yuksaltirish hamda sof foyda va aktivlar o'sishi o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash asosida aktivlar rentabelligini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalalari xorijiy hamda mahalliy iqtisodchi olimlar va tadqiqotchilar tomonidan uzoq yillardan buyon o'rganib kelinmoqda. Ular o'z tadqiqotlarida likvidlik va moliyaviy barqarorlikning nazariy-metodologik asoslarini yoritish bilan bir qatorda, ushbu ko'rsatkichlarni takomillashtirishga xizmat qiluvchi amaliy yondashuvlarni ham ishlab chiqqanlar. Quyida mazkur masalalar yuzasidan ilgari surilgan ilmiy-nazariy qarashlar tahlili keltiriladi.

K. Timofeeva va D. Pomelov bergan ta'rifga ko'ra, likvidlik – bu tovar-moddiy zaxiralarning tez va muammosiz pul mablag'lariga aylanish qobiliyati bo'lib, bunda likvid moddiy qimmatliklar o'zining nominal qiymatini saqlab qoladi [2].

F. Karaeva va Z. Abazovaning ta'kidlashicha, "xo'jalik yurituvchi subyektning likvidligi" tushunchasini izohlashdan oldin "balans likvidligi" va "aktivlar likvidligi" tushunchalariga aniqlik kiritish zarur. Ularning fikriga ko'ra, korxonaning balansining likvidligi korxonaning qisqa muddatli majburiyatlarini asosan ichki manbalar hisobidan qoplash qobiliyatini ifodalaydi hamda majburiyatlarning aktivlar bilan qoplanganlik darajasiga bog'liq bo'ladi. Bunda aktivlarning pul mablag'lariga aylanish muddati majburiyatlarning to'lanish muddatiga mos kelishi lozim. Aktivlarning likvidligi esa aktivlarning o'z qiymatini sezilarli darajada yo'qotmasdan pul mablag'lariga aylanish qobiliyatini tavsiflaydi. Mazkur yondashuvlardan kelib chiqib, xo'jalik yurituvchi subyektning likvidligi korxonaning o'z qarzi majburiyatlarini aktivlarni realizatsiya qilish (ichki manbalar) va zarurat tug'ilganda qarzi mablag'larini jalb etish (tashqi manbalar) hisobidan qoplash imkoniyatini anglatadi [3].

A. Kurilovning xulosasiga ko'ra, korxonaning yetarli likvidlik darajasiga ega bo'lishi mulkdorlar manfaatlarini himoya qilish, foyda hajmini barqaror oshirish va kapital qo'yilmalarning samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, kreditorlar uchun ham korxonaning likvidligi qarzi majburiyatlarining o'z vaqtida bajarilishi va moliyaviy risklarning kamayishiga xizmat qiladi [4].

A. Muxachyova, Ye. Morozova va Ye. Pastuxovanning fikriga ko'ra, korxonaning likvidligini oshirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

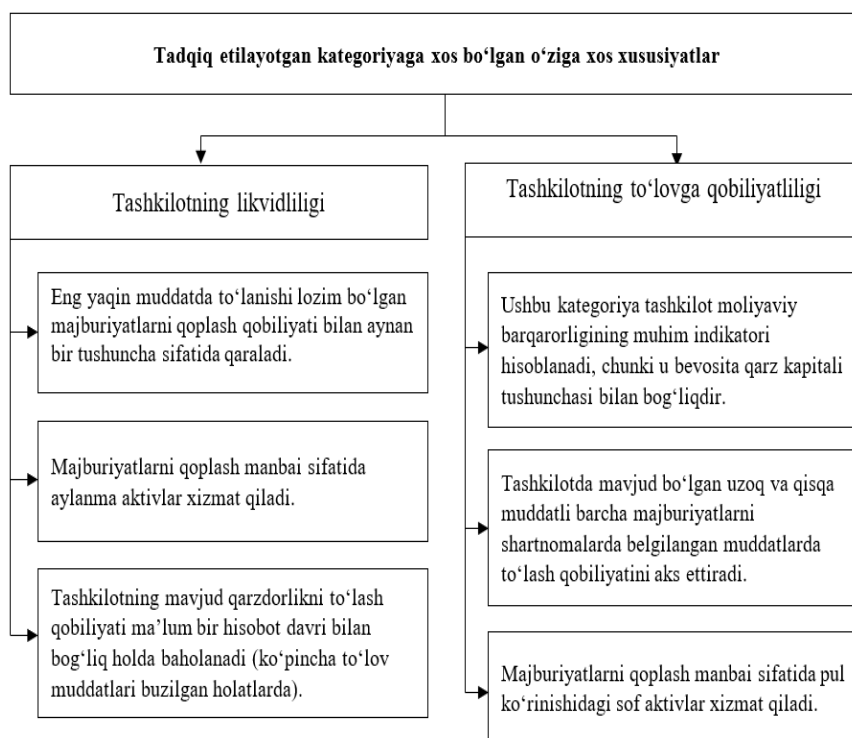
- ishlab chiqarish va aylanma mablag'larni samarali boshqarish, zaxiralarni optimallashtirish hamda likvid aktivlar ulushini oshirish;
- moliyaviy majburiyatlarni maqbullashtirish va pul shaklidagi likvid aktivlar hajmini ko'paytirishga xizmat qiluvchi moliyaviy barqarorlashtirish mexanizmlaridan foydalanish;
- debitor qarzdorlikni qayta moliyalashtirish, faktoring va forfeyting amaliyotlarini qo'llash orqali pul mablag'lari hajmini oshirish hamda debitor qarzdorlik aylanish tezligini jadallashtirish;
- foyda, rentabellik va tushum hajmini oshirish maqsadida aylanma aktivlardan samarali foydalanish;
- debitor qarzdorlikni o'z vaqtida undirish va aylanmadan tashqari aktivlarning asossiz o'sishini cheklash [5].

V. Kovalyovning fikriga ko'ra, kompaniya likvidlik ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlarni tanlashda ularning iqtisodiy samaradorligini miqdoriy baholash muhim hisoblanadi. Bunda amalga oshiriladigan xarajatlarni kutilayotgan iqtisodiy natijalar bilan taqqoslash zarur [6].

Ye. Zubovanning xulosasiga ko'ra, korxonaning likvidligi va to'lovga qobiliyatligini oshirish foyda hajmini ko'paytirish, moddiy aktivlar va debitor qarzdorlik hajmini optimallashtirish hamda kapitalning maqbul tarkibini shakllantirish orqali ta'minlanadi [7].

D. Larina va O. Kravchenkoning fikricha, likvidlik va to'lovga qobiliyatlik ko'rsatkichlari kompaniya majburiyatlari hamda ushbu majburiyatlarni qoplash uchun foydalanilishi mumkin bo'lgan aktivlar o'rtasidagi nisbatni aks ettiradi. Shu sababli, likvidlik va to'lovga qobiliyatlikni mustahkamlash uchun majburiyatlarning to'lov muddatlarini aktivlarning pul mablag'lariga aylanish muddatlari bilan muvofiqlashtirish muhim ahamiyatga ega [8].

A. Xabarova va I. Baranova o'z tadqiqotlarida "tashkilotning likvidligi" va "tashkilotning to'lovga qobiliyatligi" tushunchalarini qiyosiy tahlil qilib, ularning o'ziga xos jihatlarni ajratib ko'rsatganlar. Mazkur masalaga oid batafsil ma'lumotlar 1-rasmda keltirilgan. Olimlarning fikricha, likvidlik va to'lovga qobiliyatlik tushunchalari o'zaro farqlanuvchi jihatlarga ega bo'lsa-da, ular bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ularning xulosasiga ko'ra, tashkilotning likvidligi moliyaviy holatning muhim ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, uni samarali boshqarish to'lovga qobiliyatlikni mustahkamlashga, moliyaviy barqarorlikni oshirishga hamda korxonaning faoliyatining barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

1-rasm. Tashkilotning likvidiligi va to'lovga qobiliyatligini o'zaro farqlovchi muhim jihatlar [9]

V. Borodinning xulosasiga ko'ra, faktoring korxonalarining likvidiligi ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Chunki debitor qarzdorlikni faktoring asosida topshirish uchun amalda mavjud debitor qarzdorlik bo'lishi yoki kelgusida yuzaga kelishi aniq bo'lgan debitor qarzdorlik to'g'risida ishonchli ma'lumot mavjud bo'lishi lozim [10].

Umuman olganda, bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlarning muvaffaqiyatli faoliyati ularning moliyaviy holatining barqarorligi va likvidiligi bevosita bog'liq. Moliyaviy barqarorlik va likvidlilik kompaniyaning qarz majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq bajarish qobiliyatini, resurslardan samarali foydalanish darajasini hamda investitsiyaviy jozibadorligini ifodalaydi. Shu sababli, xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun moliyaviy barqarorlik va likvidlilik ta'minlash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, moliyaviy barqarorlik korxonaning iqtisodiy va moliyaviy faoliyati mustahkamligini, ya'ni o'z resurslaridan samarali foydalanish orqali ichki va tashqi moliyaviy risklarga bardosh bera olish qobiliyatini ifodalaydi. Likvidlilik esa xo'jalik yurituvchi subyektning qisqa muddatli moliyaviy majburiyatlarini belgilangan muddatlarda bajarish imkoniyatini anglatadi. Taniqli iqtisodchilar Laurens J. Gitman va Chad J. Zutter ta'kidlaganidek, likvidlilik kompaniyaning moliyaviy barqarorligi va samarali rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biridir [11]. Moliyaviy barqarorlik va likvidlilik ko'rsatkichlari o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ular birgalikda kompaniyaning moliyaviy mustahkamligi hamda investitsiyaviy jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy barqarorligi va likvidiligini ta'minlash ularning uzoq muddatli rivojlanishi, raqobatbardoshligi va barqaror o'sishini belgilovchi muhim omildir. Likvidlilik va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash xo'jalik yurituvchi subyektlarning iqtisodiy muvozanatini saqlashga, moliyaviy risklarni samarali boshqarishga hamda investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Kelgusida korxonalar rahbarlari va moliyaviy menejrlari moliyaviy ko'rsatkichlarning muntazam monitoringi va tahlilini amalga oshirib, zamonaviy moliyaviy boshqaruv usullaridan samarali foydalanishlari maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, ichki va tashqi moliyaviy omillarni hisobga olgan holda ishlab chiqiladigan moslashuvchan strategiyalar korxonaning o'zgaruvchan iqtisodiy muhitda yanada muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning barqaror faoliyati va raqobatbardoshligini ta'minlashda moliyaviy barqarorlik hamda likvidlilikni samarali boshqarish alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu ko'rsatkichlarni ta'minlash orqali xo'jalik yurituvchi subyektlar nafaqat qisqa muddatli majburiyatlarini o'z vaqtida bajaradilar, balki uzoq muddatli rivojlanish uchun mustahkam moliyaviy poydevor yaratadilar. Shu bois zamonaviy iqtisodiy sharoitda har bir xo'jalik yurituvchi subyekti o'z moliyaviy boshqaruv strategiyasini ilmiy yondashuvlar asosida

takomillashtirib borishi zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida induksiya va deduksiya, ekspert baholash, statistik guruhlash, tarkibiy hamda qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Olingan natijalar xo'jalik yurituvchi subyektlar likvidligini yanada takomillashtirishga qaratilgan ilmiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rivojlangan mamlakatlarda yetakchi kompaniyalar o'z egalik huquqini samarali boshqarish, korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish va investitsiyaviy jozibadorligini oshirishga alohida e'tibor qaratadilar. Korxonalarining investitsiyalarni jalb qilish salohiyati, qo'shimcha aksiyalar chiqarish imkoniyatlari hamda uzoq muddatli qimmatli qog'ozlarni joylashtirish samaradorligi ko'p jihatdan IPO ko'rsatkichlari orqali baholanadi [12]. Mazkur ko'rsatkichlar kompaniyalarining bozor mavqeyini mustahkamlash va uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi (1-jadval).

1-jadval Respublika Nyu-York banki (AQSh) mijozlarning to'lovga qobiliyatligini baholashda qo'llaydigan moliyaviy koeffitsiyentlar [13]

Kreditga layoqatlilik ko'rsatkichlari	Me'yoriy daraja
Joriy likvidlilik koeffitsiyenti	2 : 1
Tezkor likvidlilik koeffitsiyenti	1 : 1
Moliyaviy leveraj koeffitsiyenti	1 : 1
Moliyaviy marja koeffitsiyenti	1 gacha

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, Respublika Nyu-York banki tomonidan yuridik shaxs maqomiga ega bo'lgan mijozlarning to'lovga qobiliyatligini baholashda to'rtta moliyaviy koeffitsiyentdan foydalaniladi. Ushbu yondashuv mijozlarning moliyaviy holatini har tomonlama baholash imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari amaliyotida esa mazkur koeffitsiyentlardan asosan joriy likvidlilik koeffitsiyenti qo'llaniladi.

Amalga oshirilgan tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatdiki, xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidligini ta'minlashda pul mablag'larining joriy majburiyatlarga nisbati, joriy aktivlar va joriy majburiyatlar o'rtasidagi mutanosiblik, debitor qarzdorlik hamda tovar-moddiy zaxiralarning aylanish darajasi, shuningdek, tashqi moliyalashtirish manbalaridan mablag' jalb qilish imkoniyatlari muhim ahamiyat kasb etadi (2-jadval).

2-jadval "O'zbekneftgaz" AJ joriy aktivlarining tarkibi, foizda [14]

Joriy aktivlar	Yillar						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tovar-moddiy zaxiralar	0,1	4,5	4,6	3,9	3,8	7,5	4,4
Debitor qarzdorlik	78,1	47,1	30,4	30,9	42,2	78,7	90,2
Pul mablag'lari	3,1	9,9	25,8	25,1	30,9	8,3	0,4
Qisqa muddatli moliyaviy qo'yilmalar	18,0	6,8	17,8	19,4	5,0	3,9	4,9
Boshqa joriy aktivlar	0,7	31,7	21,4	20,7	18,1	1,6	0
Joriy aktivlar – jami	100	100	100	100	100	100	100

2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, "O'zbekneftgaz" AJ joriy aktivlari tarkibida debitor qarzdorlik sezilarli ulushga ega. Bu kompaniyaning bozor ishtirokchilari bilan faol hisob-kitob munosabatlarini amalga oshirayotganligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, pul mablag'lari ulushining nisbatan pastligi likvid aktivlar hajmini yanada oshirish imkoniyatlari mavjudligini anglatadi. Mazkur yo'nalishda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar kompaniyaning moliyaviy barqarorligini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

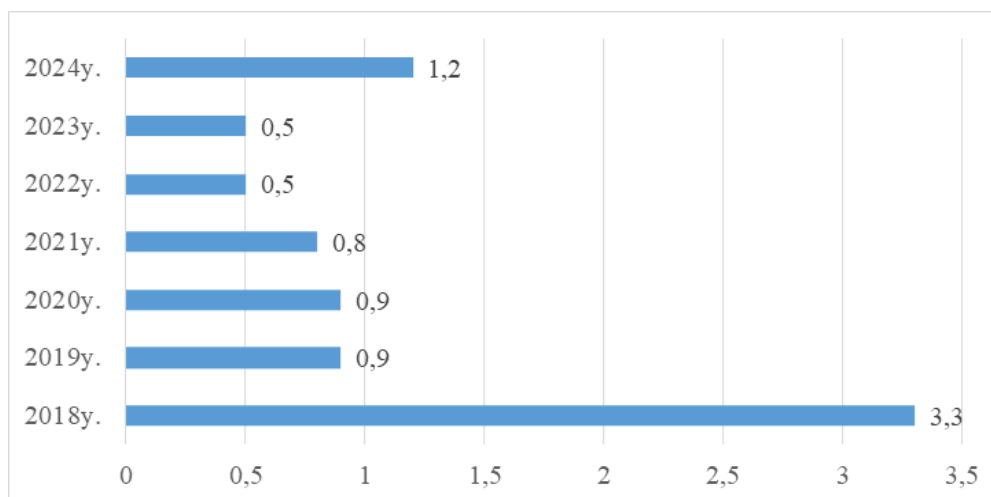
Korxonalarining likvidligi ko'p jihatdan joriy aktivlar va joriy majburiyatlar o'rtasidagi muvozanat bilan belgilanadi. Shu sababli, "O'zbekneftgaz" AJ joriy majburiyatlari tarkibini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega (3-jadval).

3-jadval
 “O‘zbekneftgaz” AJ joriy majburiyatlarining tarkibi, foizda [14]

Joriy majburiyatlar	Yillar						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Savdo va boshqa kreditor qarzdorlik	15,1	48,9	81,6	45,2	24,6	38,2	96,0
Qisqa muddatli qarzlilar	84,9	33,1	17,0	26,9	74,5	61,2	3,8
Boshqa joriy majburiyatlar	0,0	18,0	1,4	27,9	0,9	0,6	0,2
Joriy majburiyatlar – jami	100	100	100	100	100	100	100

3-jadval ma’lumotlari shuni ko’rsatadiki, “O‘zbekneftgaz” AJ joriy majburiyatlari tarkibida asosiy ulushni qisqa muddatli qarzlilar va savdo hamda boshqa kreditor qarzdorlik tashkil etadi. Kompaniyaning qisqa muddatli qarzlilar tarkibida tijorat banklaridan jalb qilingan kreditlar hamda sho’ba korxonalar oldidagi majburiyatlar muhim o‘rin egallaydi. Mazkur moliyalashtirish manbalari kompaniyaning operatsion faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va investitsion loyihalarni amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta’kidlash joizki, korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta’minlashda daromadlar va xarajatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash muhim omillardan biri hisoblanadi. “O‘zbekneftgaz” AJ faoliyati tahlili shuni ko’rsatadiki, 2020–2022-yillarda kompaniya yirik investitsion va ishlab chiqarish loyihalarini amalga oshirishi natijasida xarajatlar hajmi yuqori bo‘lgan. Biroq, ushbu xarajatlar uzoq muddatda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, daromad bazasini kengaytirish hamda kompaniyaning bozor pozitsiyasini mustahkamlash uchun zamin yaratadi (2-rasm).

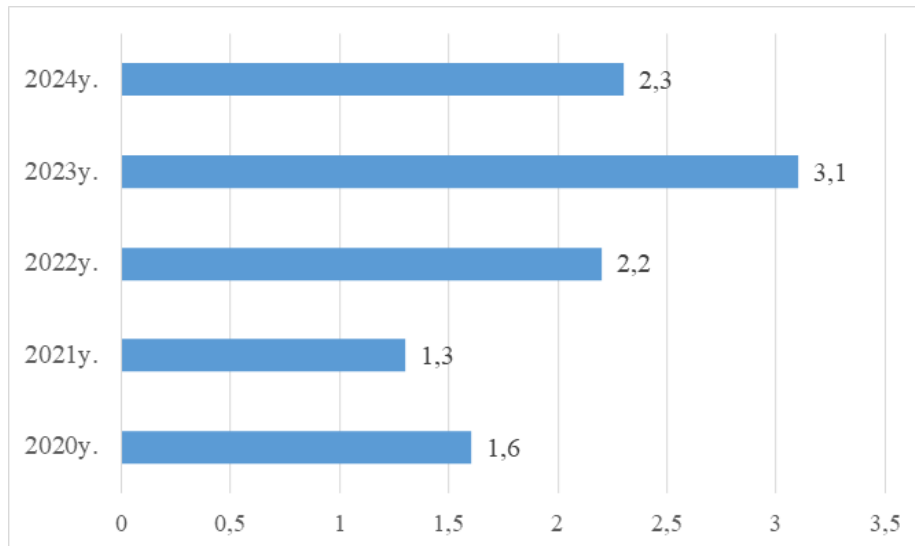
2-rasm. “O‘zbekneftgaz” AJning joriy likvidlilik koeffitsiyenti [14]

2-rasm ma’lumotlari shuni ko’rsatadiki, “O‘zbekneftgaz” AJning joriy likvidlilik koeffitsiyenti tahlil qilinayotgan davrda me’yoriy darajaga yaqinlashish va uni ta’minlash bo’yicha qo‘shimcha imkoniyatlar mavjudligini namoyon etadi. Amaldagi me’yorlarga ko‘ra, kompaniyaning joriy likvidlilik koeffitsiyenti kamida 1,25 darajada bo‘lishi tavsiya etiladi.

Korxonaning joriy likvidlilikini me’yoriy talab darajasida saqlash va yanada mustahkamlash joriy aktivlar hamda joriy majburiyatlar o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlashni talab etadi. Fikrimizcha, ushbu muvozanat quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘lishi maqsadga muvofiq:

- joriy aktivlarning o‘shish sur’ati joriy majburiyatlarning o‘shish sur’atidan kam bo‘lmasligi;
- debitor va kreditor qarzdorliklarning o‘shish sur’atlari o‘rtasida mutanosiblikni ta’minlash;
- pul mablag‘larining joriy aktivlar tarkibidagi ulushini barqaror darajada saqlash;
- likvid aktivlar hajmini bosqichma-bosqich oshirish orqali korxonaning moliyaviy barqarorligini yanada mustahkamlash.

Mazkur chora-tadbirlarning amalga oshirilishi kompaniyaning to‘lov qobiliyatini oshirish, moliyaviy risklarni samarali boshqarish hamda uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi (3-rasm).

3-rasm. "KHANTEX-GROUP" MChJning joriy likvidlilik koeffitsiyenti [15]

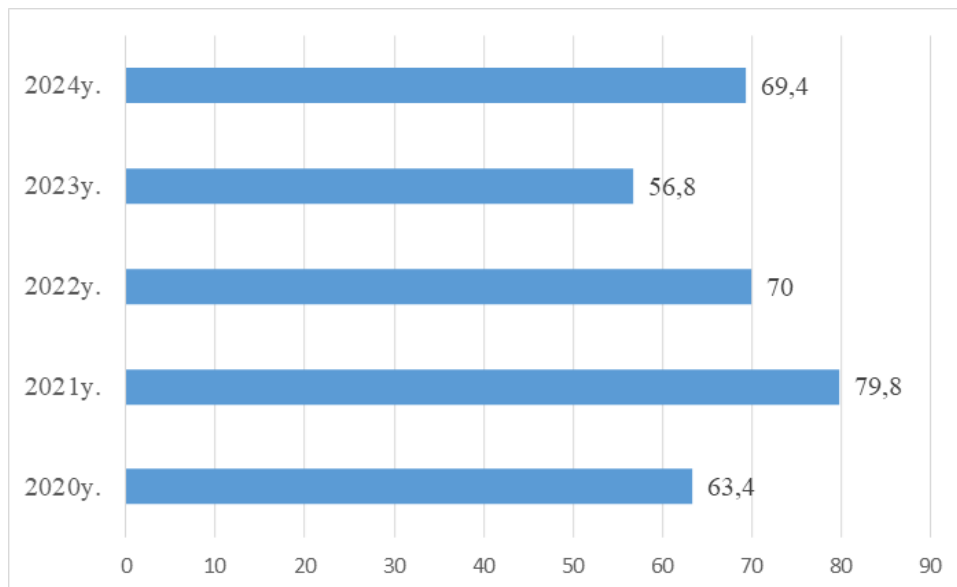
3-rasm ma'lumotlaridan ko'rinadiki, "KHANTEX-GROUP" MChJ joriy likvidlilik koeffitsiyenti bo'yicha likvid korxonalar qatoriga kiradi. Bu holat korxonaning qisqa muddatli majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish imkoniyatlari mavjudligini hamda moliyaviy barqarorligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, "KHANTEX-GROUP" MChJ joriy aktivlari tarkibida pul mablag'larining ulushi 2020–2024-yillarda nisbatan past darajada shakllangan. Jumladan, 2024-yil 31-dekabr holatiga ko'ra, jamiyatning joriy aktivlari tarkibida pul mablag'larining ulushi 2,5 foizni tashkil etgan. Mazkur holat korxonaning aylanma mablag'larini ishlab chiqarish va tijorat faoliyatiga faol yo'naltirayotganligini ko'rsatadi.

"KHANTEX-GROUP" MChJning asosiy faoliyati paxta tolasini qayta ishlash, ip-kalava, to'qima va trikotaj matolar hamda tayyor kiyim-kechak mahsulotlarini ishlab chiqarishdan iborat.

Shunisi e'tiborliki, "KHANTEX-GROUP" MChJ tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning 40 foizdan ortig'i eksport qilinadi. Bu esa jamiyatning eksport salohiyati yuqori ekanligini hamda xalqaro bozorlarda o'z o'rniga ega ekanligini tasdiqlaydi. Eksport faoliyatining rivojlanganligi korxonaga valyuta tushumlarini muntazam shakllantirish imkonini beradi, bu esa o'z navbatida uning likvidligi va moliyaviy barqarorligini qo'llab-quvvatlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Umuman olganda, "KHANTEX-GROUP" MChJning moliyaviy ko'rsatkichlari va eksport faoliyati korxonada likvidlikni samarali boshqarish hamda kelgusida moliyaviy salohiyatni yanada oshirish uchun zarur imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi (4-rasm).

4-rasm. "KHANTEX-GROUP" MChJda tannarxning mahsulotlarni sotishdan olingan tushum hajmidagi salmog'i,

foizda [15]

4-rasm ma'lumotlaridan ko'rinadiki, "KHANTEX-GROUP" MChJda tannarxning mahsulotlarni sotishdan olingan tushum hajmidagi salmog'i 2021–2023-yillarda pasayish tendensiyasiga ega bo'lgan. 2024-yilda esa ushbu ko'rsatkich 2020-yilga nisbatan 6,0 foiz punktga oshgan. Bu holat korxonada faoliyatiga ta'sir etuvchi tashqi va ichki omillar mavjudligini ko'rsatadi hamda tannarxni optimallashtirish bo'yicha qo'shimcha imkoniyatlar mavjudligini anglatadi.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, "KHANTEX-GROUP" MChJ faol eksport faoliyati bilan shug'ullanadi. Eksport faoliyati xalqaro bozorlar va import qilinadigan resurslar bilan chambarchas bog'liq. So'nggi yillarda xalqaro bozorlardagi narxlarning o'zgarishi va valyuta kurslaridagi tebranishlar import xarajatlariga ta'sir ko'rsatgan. Natijada, eksportyor korxonalarida ishlab chiqarish tannarxining o'zgarishi kuzatilgan.

Bundan tashqari, xalqaro logistika tizimidagi o'zgarishlar va transport yo'nalishlarining qayta shakllanishi tashish xarajatlariga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatgan. Shu bilan birga, ushbu omillar korxonalarini logistika jarayonlarini takomillashtirish, yangi transport yo'nalishlarini izlash va xarajatlarni optimallashtirish bo'yicha samarali choralarni amalga oshirishga undamoqda.

Ta'kidlash joizki, O'zbekiston eksportyorlari uchun xalqaro transport-logistika infratuzilmasini yanada rivojlantirish tashqi bozorlardagi raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi. Suv transporti xalqaro tashuvlarda iqtisodiy jihatdan samarali transport turlaridan biri hisoblanib, undan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish eksport salohiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Marketing tadqiqotlari sifatini oshirish korxonalariga tovarlarga bo'lgan talabni aniqlash, moliyalashtirish manbalarining yetarililigini baholash, aylanma mablag'lar zaxiralarini shakllantirish, raqobat muhitini tahlil qilish hamda asosiy vositalarning texnik holatini baholash aniqligini oshirish imkonini beradi.

Texnologik risklarni boshqarish bo'yicha tavsiya etiladigan tadbirlar:

- tashqi konsultantlar hisobotlari asosida loyiha jarayonlarini muntazam monitoring qilish;
- loyihaning kadrlar ta'minotini tahlil qilish;
- aylanma mablag'lar zaxirasini o'z vaqtida shakllantirish;
- uskunalarni sug'urtalash;
- loyiha bo'yicha belgilangan me'yor va standartlarga rioya etilishini nazorat qilish.

Moliyaviy risklarni boshqarish bo'yicha tavsiya etiladigan tadbirlar:

- moliyalashtirish manbalari tarkibida o'z mablag'lari ulushini oshirish;
- aksiyadorlarning qo'shimcha moliyalashtirish bo'yicha kafolatlarini shakllantirish;
- loyihalarni banklarning kredit liniyalari orqali moliyalashtirish;
- investitsiyalarni sug'urtalash;
- aylanma mablag'larni moliyalashtirish imkoniyatlarini baholash.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlash ularning barqaror rivojlanishining muhim omillaridan biridir. O'z navbatida, korxonalarining raqobatbardoshligi ishlab chiqarish samaradorligi, mahsulot sifati, innovatsion rivojlanish darajasi, moliyaviy barqarorlik hamda bozor talablariga moslashuvchanlik kabi omillar bilan belgilanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasida xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidligini tahlil qilish natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

– 2018-2024-yillarda "O'zbekneftgaz" AJ joriy aktivlari tarkibida debitor qarzdorlik yuqori ulushni egallagan. Bu kompaniyaning hamkorlar bilan faol hisob-kitob munosabatlarini amalga oshirayotganligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, pul mablag'lari ulushini oshirish orqali likvidlik ko'rsatkichlarini yanada mustahkamlash imkoniyatlari mavjud;

– 2018-2024-yillarda "O'zbekneftgaz" AJ joriy majburiyatlari tarkibida asosiy ulushni qisqa muddatli qarzlardan hamda kreditor qarzdorlik tashkil etgan. Kompaniya faoliyatida tijorat banklari kreditlari va sho'ba korxonalar bilan hisob-kitoblar muhim moliyalashtirish manbai sifatida xizmat qilgan;

– 2018-2023-yillarda "O'zbekneftgaz" AJning joriy likvidlik koeffitsiyenti me'yoriy darajaga yaqinlashish va uni ta'minlash bo'yicha qo'shimcha imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatdi. Amaldagi me'yorga ko'ra, joriy likvidlik koeffitsiyentining kamida 1,25 darajada bo'lishi tavsiya etiladi;

– 2018–2023-yillarda "KHANTEX-GROUP" MChJ joriy likvidlik koeffitsiyenti bo'yicha ijobiy natijalarni namoyish etdi. Shu bilan birga, joriy aktivlar tarkibida pul mablag'lari ulushini oshirish korxonaning moliyaviy moslashuvchanligini yanada kuchaytirishga xizmat qilishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidligini yanada mustahkamlash

maqsadida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- bank kreditlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, debitor qarzdorlikning aylanish tezligini oshirish hamda likvid aktivlar va joriy majburiyatlar o‘shish sur‘atlari o‘rtasidagi mutanosiblikni ta‘minlash orqali joriy likvidlilik darajasini mustahkamlash;

- mahsulot tannarxining mahsulotlarni sotishdan olingan tushumdagi ulushini optimallashtirish orqali korxonalarining rentabellik darajasini oshirish;

- sof foyda va aktivlar o‘shish sur‘atlari o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlash orqali aktivlar rentabelligini yaxshilash;

- debitor qarzdorlikning aylanishini jadallashtirish, faktoring xizmatlari amaliyotini takomillashtirish, pul oqimlari barqaror bo‘lgan korxonalar bilan ishlash mexanizmlarini rivojlantirish hamda faktoring xizmatlari bozorida samarali raqobat muhitini shakllantirish orqali korxonalarining likvidlilik ko‘rsatkichlarini yanada yaxshilash.

Umuman olganda, likvidlikni samarali boshqarish, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va zamonaviy moliyaviy instrumentlarni keng joriy etish xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy barqarorligi, investitsiyaviy jozibadorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son “Yangi O‘zbekistonning 2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/-5841063>
2. Тимофеева К.А., Помелов Д.В. Управление ликвидностью // Азимут научных исследований. – 2014. – № 3. – С. 99–101.
3. Караева Ф.Е., Абазова З.К. Ликвидность и платежеспособность сельскохозяйственных организаций КБР: теоретический фундамент и статистический обзор // Научные известия. – 2019. – № 15. – С. 91–99.
4. Курилова А.А. Экономические процессы внутреннего контроля как элемента финансового механизма управления на предприятии автомобильной промышленности // Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2014. – № 2. – С. 34–37.
5. Мухачёва А.В., Морозова Е.А., Пастухова Е.Я. Ретроспективная экономика: преодолены ли последствия «непризнанного» экономического кризиса 2014 года в индустриальных регионах России? // Муниципалитет: экономика и управление. – 2019. – № 2(27). – С. 18–31.
6. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – М.: ООО «ТК Велби», 2013. – 244 с.
7. Зубова Е.В. Проблемы платежеспособности и ликвидности российских предприятий // Инновационные технологии в машиностроении, образовании и экономике. – 2017. – Т. 5. – № 2(4). – С. 56–60.
8. Ларина Д.О., Кравченко О.В. Способы повышения ликвидности и платежеспособности. – Самара: Самарский университет государственного управления «Международный институт рынка», 2021. – С. 35–39.
9. Хабарова А.С., Баранова И.В. Ликвидность как ключевая характеристика финансового состояния организации // Сибирская финансовая школа. – 2020. – № 2. – С. 28–39.
10. Бородин В.И. Международный факторинг как внешнеэкономическая сделка // Международные банковские операции. – М., 2008. – № 1. – С. 31.
11. Gitman L.J., Zutter C.J. Principles of Managerial Finance. 14th Edition. – New York: Pearson Education, 2018. – 928 p.
12. Ендовицкий Д.А. Комплексный анализ и контроль инвестиционной деятельности: методология и практика. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 400 с.
13. Банковское дело: учебник / под ред. О.И. Лаврушина. – М.: КНОРУС, 2016. – С. 367.
14. “O‘zbekneftgaz” AJning moliyaviy hisobotlari. <https://www.ung.uz>
15. “KHANTEX-GROUP” MChJning moliyaviy hisobotlari ma‘lumotlari.

muhandislik

& iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100